

Staten og Nationalbanken.

Efter længere Tids Afbrydelse har Finansministeriet iaar besluttet paany i det væsentlige at anbringe sin disponible Kassebeholdning i Nationalbanken i Stedet for i de private Banker og i det hele indgaa et fastere Forretningsforhold med Nationalbanken, end Tilfældet har været i lange Tider.

Det kunde synes en saare ringe Ting og ikke interessant nok for en Tidsskrifts-Artikel. Og dog, hvis dette Skridt er Udtrykket for et Princip, en Retsnor for Fremtiden, hører det til den Art af tilsyneladende ubetydelige Foranstaltninger, som dog virker med til at sikre rene og sunde Tilstande i Regeringsmaskineriet. De smaa Ting overses alt for ofte, og dog er det kun en Ubetydelighed i Sporskiftet, der bevirker, om Toget skal ende i Syd eller Nord. I en Artikel i »Tilskueren« for ifjor blev der fremdraget forskellige Forholdsregler, der var paakrævede af Hensyn til, hvad Artiklens Overskrift kalder: »Parlamentarismens hygiejniske Beskyttelse«. Dette vigtige Spørgsmaal er det vor Generations Sag at uddybe — før det er for sent —, og det er jo langt fra udtømt med hin Artikel. Hensigten med nærværende er at yde et lille Bidrag dertil.

Staten og Nationalbanken.

Efter længere Tids Afbrydelse har Finansministeriet iaar besluttet paany i det væsentlige at anbringe sin disponible Kassebeholdning i Nationalbanken i Stedet for i de private Banker og i det hele indgaa et fastere Forretningsforhold med Nationalbanken, end Tilfældet har været i lange Tider.

Det kunde synes en saare ringe Ting og ikke interessant nok for en Tidsskrifts-Artikel. Og dog, hvis dette Skridt er Udtrykket for et Princip, en Retsnor for Fremtiden, hører det til den Art af tilsyneladende ubetydelige Foranstaltninger, som dog virker med til at sikre rene og sunde Tilstande i Regeringsmaskineriet. De smaa Ting overses alt for ofte, og dog er det kun en Ubetydelighed i Sporskiftet, der bevirker, om Toget skal ende i Syd eller Nord. I en Artikel i »Tilskueren« for ifjor blev der fremdraget forskellige Forholdsregler, der var paakrævede af Hensyn til, hvad Artiklens Overskrift kalder: »Parlamentarismens hygiejniske Beskyttelse«. Dette vigtige Spørgsmaal er det vor Generations Sag at uddybe — før det er for sent —, og det er jo langt fra udtømt med hin Artikel. Hensigten med nærværende er at yde et lille Bidrag dertil.

Af denne Indledning vil enhver forstaa, at naar Forfatteren af disse Linjer opkaster det Spørgsmaal, hvor Staten skal anbringe sin Kassebeholdning, hvem Staten skal anvende som Bankier, er det ikke Sikkerhedssynspunktet, der faar nogen Betydning. Ganske vist er Nationalbanken officielt det sikre Opbevaringssted, der dækker enhver, som skal deponere andres Penge, mod ethvert Ansvar. Men denne Regel skriver sig fra gamle Dage, hvor Banker som vore moderne store Privatbanker endnu ikke var groede op ved Siden af Nationalbanken. Vore store Privatbanker yder naturligvis fuldgod Sikkerhed for Statens Indskud.

Og alligevel kan Sikkerhedshensynet ikke forbigaa, netop fordi der er Tale ikke blot om en øjeblikkelig Foranstaltning for idag, men om en Regel for Fremtiden. Lykken gækker store, smaa, leger med Guld-tærning. Ingen ved, hvilke Banker der kan opstaa imorgen. Politiske Banker med stor Indflydelse, men maaske med lille Sikkerhed, svage Banker men med stærke Tilknytninger til ledende Mænd; med Evne til at øve et Pres, som de ledende Mænd hellere end gerne vilde unddrage sig, naar de blot kunde, naar de blot havde et alt fastslaaet Princip, en fast Regel at støtte sig til. Vi skylder disse Fremtidens ledende Mænd, ogsaa af Sikkerhedshensyn, at skabe den faste Regel.

Fantasi er ikke nogen udpræget dansk Egenskab; det er vanskeligt her i Landet at forestille sig Fremtiden forskellig fra Nutiden, og at der i Fremtiden skulde blive Fare for Statens Kassebeholdning i private Banker, synes i Øjeblikket absurd. Det vil da maaske ikke synes utidigt at minde om, at Staten under

Bankkrisen havde en halv Million i »Grundejerbanken« og en hel Million i »Bondestandens Sparekasse«, og hvad det sidstnævnte Tal angaar, kan det ikke indvendes, at der her ikke var Tale om Indskud, men om Laan mod Sikkerhed, thi man var jo aldrig kommen ind paa af Statens Kassebeholdning at yde Bondestandens Sparekasse Laan, hvis det ikke overhovedet havde været godt Latin at anbringe Kassebeholdningen rundt i de private Pengeinstituter.

Men ligesom det ikke er Sikkerhedshensyn, er det overhovedet ikke Forretningshensyn, der har ført Stat og Nationalbank sammen igen. Tværtimod var det af Forretningshensyn, at de i sin Tid skiltes. Ingen kan fortænke Staten i, at den forsvindende Rente, som Nationalbanken dengang tilstod paa Indskud, blev for utilfredsstillende, efterhaanden som der groede stærke Privatbanker op, der tilbød mere. Finanserne havde Trang nok til en passende Forrentning af sine Penge og kunde ikke leve alene af Nationalbankens officielle Sikkerhed. Paa den anden Side er det vanskeligt at bebrejde Nationalbanken dens Tilbageholdenhed som Renteyder. Det er egentlig ikke en Seddelbanks Sag i større Omfang at virke med laante Penge, der kan drages ud paa kort Sigt, og det var heller ikke en Seddelbanks Sag at indlade sig paa den Art Forretninger, som muliggjorde særlig høj Forrentning af Indskud. Endelig havde Nationalbanken som Seddelbank billigere Udveje for disponible Midler end højt forrentede Indlaan.

Naar derfor Nationalbanken nu har gjort Staten saadanne Tilbud, at Staten rent forretningsmæssigt kan akceptere dem, saa har det sikkert heller ikke fra

Bankens Side været den forretningsmæssige Side af Sagen, som har været den bevægende.

Men rent samfundsmæssigt har der aabenbart fra begge Sider været en Trang til at faa ordnet et Forhold, der uden Regler indeholder Farer for Vilkaarlighed og Misbrug og i hvert Fald for Mistænksomhed og Insinuationer.

Saalænge nemlig Regeringen og det vedkommende Regeringskontor har i sin Magt efter Forgodtbefindende at begunstige snart hin private Bank snart denne med sine Millioner, at sætte Bank A. i Ban ved ganske at forbigaa den, at fortrædige Bank B. ved at trække hjem i ubelejlige Øjeblikke de laante Kapitaler og favorisere Bank C. med Naadens Solskin, saalænge befinder vi os i Virkeligheden i det Naadessekretariat, der maa anses mindre værdigt for frie Borgere og som i vore Dage burde være lukket med saa mange fornuftige og praktiske Regler som det er muligt.

Magten til Vilkaarlighed virker altid demoraliserende, det er en Erfaring. Det bedes udtrykkelig erindret, at Spørgsmaalet ikke er om Tilstanden i Øjeblikket, men om at danne en Regel til Sikring af den fremtidige Udvikling. Og uden Regel staar denne i Fare paa forskellig Vis. Den hidsige Konkurrence mellem de private Banker driver dem frem til Kapløb om de Styrendes Gunst. Og de Midler, der i Kampen anvendes, er ganske ukontrollable. Netop derfor kan der mistænkes og insinueres meget. De styrende er værgeløse mod Pres, Paavirkninger og Frieri. Der er mange Veje og mange Virkemidler for kapitalstærke Pengeinstituter. Og de styrende er værgeløse mod de

forbigaaede Bankers Mistænksonhed og ugunstige Udtydninger.

Fra andre Lande kender vi den Fare, som den altfor store Intimitet mellem den private Pengemagt og det offentlige Livs Mænd kan indeholde, Forvaltningen af Statens Midler er oftest en ringe Ting mod de mange andre Begunstigelser, en privat Bank vil kunne attraa: Dispensationer, Koncessioner og Protektioner til bank-financierede Virksomheder, Laanovertagelser paa gunstige Vilkaar, Afgiftsbegunstigelser o. s. v., og Politikernes Interessesfærer er i mangfoldige Tilfælde under Bankernes Indflydelse.

Det gælder derfor at holde den private Pengemagt og Politiken paa Afstand af hinanden, og alt, hvad der derfor kan virke hæmmende paa Intimiteten, paa Friet, paa Antichambreringen fra de private Bankers Side, det maa gøres, og derfor bør Staten til Bankier tage Nationalbanken saaledes som i gamle Dage; det er det eneste værdige for Staten, og de private Banker er sikkert ogsaa paa deres Side af den Opfattelse, at det i Grunden ogsaa er det eneste værdige for dem.

Og dette Resultat støttes af endnu en Betragtning. Der hæver sig jo ikke sjældent Kritik af forskellig Art, snart overfor en snart overfor en anden Fremtoning i Pengeverdenen; snart ønsker man Lovgivning om det snart om det i Forretningslivet, men som oftest strander Lovgivningsbestræbelserne overfor den Opfattelse, at Forholdet ikke lader sig regulere ved Lov. Hvad enten det f. Eks. gælder Børsspekulationens Udvækster, en opskruet Indlaansrentes Usundhed, uheldige Aktieselskabslove o. l., har man ment, at Hjælpemidlet ikke var Lovgivning, men Fremvækst ved privat Initiativ af

gode, sunde Koutumer og Forretningsvaner. Men saadanne samfundsgavnligge Forretningsvaner lader sig ikke fremavle uden et vist kraftigt Initiativ fra autoritativ Side. Her er der en Opgave for den Bank, hvis Hovedformaal ikke er at indtjene Dividende til sine Aktionærer, men at befæste et ordnet Pengevæsen i Landet, og her er der en Opfordring fra Staten til at rent samfundsmæssige Hensyn at yde Nationalbanken Støtte. Og Bistand behøver Nationalbanken. Ligesom i andre Lande gaar ogsaa her i Landet de private Bankers Kapitalmagt Rigsbanken over Hovedet; men naar Staten og Nationalbanken arbejder Haand i Haand, er der dog ikke ringe Mulighed endnu for, at et borgerligt Ord kan vinde Indpas til Udvikling af gode Bankvaner og til Initiativ til Gavn for vort Samfund.

Den her fremsatte Opfattelse af, hvad der bør være Regel og Princip for Staten, kan dog ikke vente at møde Tilslutning overalt. Dette med Regler og Principper er for de fleste Mennesker noget taaget uhaandgribeligt noget, i hvert Fald her i Landet, hvor Folket, som selvstyrende, ikke endnu har traadt sine Børnesko. Øjeblikkets Behov og Øjeblikkets Stemninger vinder saa let Overvægt for Fremtidens Krav.

Først er der den Forstemning at regne med, som findes hos Socialdemokratiet, fordi Nationalbanken og ikke Staten selv fik Seddelmonopolet i 1907. Om det er tryggere at betro en moderne Stat Seddeludstedelsen end det, efter Historiens Vidnesbyrd, var i tidligere Tid, er et Spørgsmaal, som af Lovgivningsmagten jo i 1907 blev besvaret benægtende. Men fra det Øjeblik, Nationalbanken trods Socialdemokratiets Ønske fik sin

Oktroj forlænget som seddeludstedende Bank, burde det netop fra socialdemokratisk Synspunkt være Opgaven i det mindste saa meget som muligt at knytte Banken til Staten, at gøre den saa officiel og statlig som mulig, baade rent principmæssigt og for at forberede Situationen til Oktrojens Udløb næste Gang, og en Foranstaltning som den heromtalte burde formentlig, trods al Forstemthed, have Socialdemokratiets Støtte.

Saa er der blandt Lovgiverne den ikke sjældne Klage over Bankens Diskontopolitik. Omtrent som Negeren, der gav Uhret Skylden for, at Tiden var løben fra ham, giver man Nationalbanken Skylden for Pengeknapheden. Man ser ikke, at saalænge vor Fortjeneste her i Landet i saa høj Grad, som Tilfældet er, maa gaa — ikke til Kapitalopsparing — men til Forrentning af Gæld til Udlandet — offentlig og privat Gæld — kan indenlandsk Driftskapital ikke forslaa til indenlandsk Driftighed, og at den udenlandske Kapital derfor maa indbydes og holdes paa ved gunstige Vilkaar; og man tænker ikke paa, at hvis den udenlandske Kapital trak sig ud af Landet, vilde det tilmed i betydelig Grad ske ved at kræve sig tilbagebetalt i Guld, et Krav som — grovt og elementært udtrykt — er egnet til for hver 100 Kroner at nedsætte Nationalbankens Udlaansevne (og dermed den øjeblikkelige Pengerigelighed i Landet) med det dobbelte Beløb. I Lovgiverkredse savnes der ofte Forstaaelse af Nationalbankens Mission som Værn for Pengerigeligheden i Landet¹⁾ — man tror den holder høj Diskonto for egen

¹⁾ For ikke at tale om Diskontosatsen som Middel til at hæmme omsiggribende Spekulation med deraf følgende Forøgelse af Udgifter og Gæld til Udlandet.

Fortjenestes Skyld —, og uagtet denne Tro altsaa ikke hviler paa virkelig Forstaaelse af de sande Forhold eller maaske netop derfor, medfører den en Forstemthed, som ikke er let at fjerne og som blandt andet medfører Henvendelser til Regeringen om at gøre sin Indflydelse gældende paa Diskontopolitiken. Imidlertid, jo mere Indflydelse man ønsker, at Staten skal have paa Bankens Diskontopolitik, desto ivrigere burde man — trods al Forstemthed — være for at knytte Baandet fast mellem Stat og Bank.

Saa er der endelig en vis Modvilje mod Banken fra »Albertikrakets« Tid. Banken havde Mistanke og burde, mener man, have deklareret denne Mistanke tydeligere end sket. Da Banken i sin Tid kun nærede Mistanke, men ikke havde Vished for Misligheder, er det for enhver, der husker hine Tidens Stemninger, ganske givet, at en officielt deklareret Mistanke, hvis den derefter havde vist sig at være grundløs, vilde have bragt Banken ganske artige Ubehageligheder fra det ledende Partis Side. Man vilde have vejret politiske Rænker og et Fremstød af Københavneriet. Men selv forudsat, at Banken den Gang alligevel burde have valgt at tage Hatten op i Stedet for at lade den ligge, saa er det, der lægges Banken til Last, jo dog netop den Mangel paa Samarbejde med Staten, som Bankens nuværende Ledelse ønsker afhjulpen. Den Forstemthed, som næres fra hin ulykkelige Tid, og som vistnok mere dømmer efter, hvad vi alle nu efter Kraket kan se, end efter, hvad Banken før Kraket burde have indset, den bør netop søge sin Trøst i den nu ændrede Kurs hos Banken henimod større Varetagelse af offentlige og Stats-Interesser.

Logikken er i Længden den bedste Forbundsfølge, og for den nye Kurs er der derfor neppe nogen virkelig Fare for Forstemtheden paa de tre nævnte Hold. Faren ligger andet Steds. Talen er her om at fæstne en Regel, fastslaa en Koutume, hvilket betyder Magtbegrænsning og Resignation hos de paagældende Myndigheder. Og Magttilbøjeligheden ligger dybt i Menneskenaturen og er en af Samfundsudviklingens vigtigste Drivfjedere. Netop den virksomme og energiske Embedsmand har Ekspansionsevnen stærkest i sig, og saare vanskeligt er det at faa en Embedsmand til at tro paa nogen Fare eller Ulempe ved den vilkaarlige Magt, han selv sidder inde med.

Imidlertid er det at haabe, at Almenhensynene vil være stærke nok til at holde den Kurs, som Finansministeren med saa rigtigt Blik har indledet, nemlig altsaa det intime Samarbejde med Nationalbanken fra Statens Side, som er forudsat i Oktrojens forskellige administrative Regler, som endvidere er saa naturlig efter den betydelige Indtægt, Staten aarlig har af Bankens Virksomhed og endelig som følger af den Støtte, som Staten i pludselige Krisetilfælde dog forventer at finde hos Nationalbanken — alt selvfølgelig under Bevarelse af den Selvstændighed i Bankpolitiken, som det under Ansvar for Offentligheden er Bankens Pligt at hævde overfor Staten.

1. g.